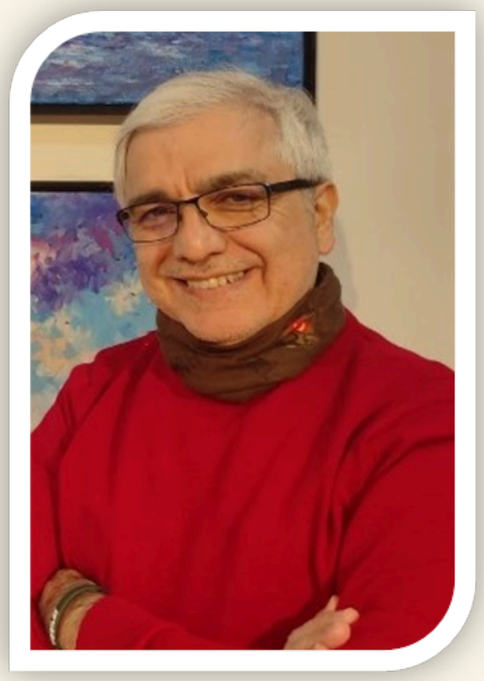
EVRENSEL OLMAK İLE KÂİNATA MENSUP OLMAK ARASINDAKİ FARK

FAHRİ SARRAFOĞLU

Sevgili okurlar,

Gelin bugün biraz durup kendimize soralım: Ben kimim? Sadece bu beden, bu isim, bu meslek, bu ülke miyim? Yoksa daha büyük bir hikâyenin parçası mıyım? İşte bu yazıda iki önemli kavramı konuşacağız: Evrensel olmak ve kâinata mensup olmak. Belki ilk bakışta ikisi aynı gibi görünüyor. Ama aralarında çok derin bir fark var. Gelin, birlikte bakalım.

Evrensel Olmak Nedir?

Evrensel olmak, insanın kendi küçük çevresinin dışına çıkabilmesidir. Sadece ailesini, mahallesini, ülkesini veya kendi toplumunu değil, bütün insanlığı düşünmek demektir. Adalet, merhamet, sevgi, özgürlük, hakikat ve insan onuru gibi değerler bu yüzden evrensel kabul edilir. Çünkü bunlar yalnızca bir millete veya topluma ait değildir. İnsan, kendi kimliğini korurken aynı zamanda bütün insanlığın ortak bir parçası olduğunu fark eder. Kur'an şöyle der: "Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Birbirinizle tanışmanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı sorumluluğunun en çok farkında olanınızdır." (Hucurât, 49/13) Bu ayet bize insanlığın farklı topluluklardan oluştuğunu, fakat kökeninin ortak olduğunu hatırlatır.

Kâinata Mensup Olmak Nedir?

Kâinata mensup olmak, düşünceyi insanlığın da ötesine taşımaktır. Burada insan yalnızca diğer insanlarla değil; Dünya, doğa, hayvanlar, bitkiler, yıldızlar ve bütün varlıkla olan bağını düşünmeye başlar. İnsan kendisine şöyle diyebilir: "Ben bu dünyanın sahibi değilim. Ben, bu büyük kâinatın içinde yaşayan bir varlığım." Kur'an'da şöyle buyrulur: "Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih eder."(Hadîd, 57/1) Bir başka ayette: "Güneş ve Ay bir hesapla hareket eder. Bitkiler ve ağaçlar da secde eder." (Rahmân, 55/5-6)

Bu ayetler bize insanın, kâinattaki diğer varlıklardan kopuk olmadığını hatırlatır. Burada önemli bir ayrım vardır:
Kâinat Allah değildir. Kâinat, Allah'ın yarattığı varlıklar bütünüdür. Dolayısıyla kâinata mensup olmak, "her şey Allah'tır" demek değildir. Tam tersine, insanın yaratılmış olduğunu ve yaratılmışlar dünyasının bir parçası olduğunu kabul etmektir.

Zübde-i Âlem: İnsan Âlemin Özü mü?

Şeyh Galip'in çok bilinen beyitlerinden biri şöyledir: "Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen / Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen." Buradaki "zübde-i âlem", "âlemin özü" anlamına gelir.

Şeyh Galip bu sözle insana, kendi değerini fark etmesini hatırlatır. Fakat bunu "insan kâinatın fiziksel merkezidir" şeklinde anlamamak gerekir. Modern bilim bize Dünya'nın, Güneş Sistemi'nin ve hatta içinde bulunduğumuz galaksinin bile evrenin çok küçük bir parçası olduğunu gösteriyor. O hâlde insanın değeri, kâinatın fiziksel merkezi olmasından değil; kâinatı anlayabilen, düşünebilen ve kendi varlığını sorgulayabilen bilinçli bir varlık olmasından kaynaklanabilir. Belki de "zübde-i âlem" sözünü bu anlamda düşünmek daha doğru olur.

Evrensel Olmak ile Kâinata Mensup Olmak Arasındaki Temel Fark

İki kavram arasındaki farkı çok basit şekilde şöyle anlatabiliriz: Evrensel olmak, insanın düşünce ve ahlâk sınırlarını genişletmesidir. Kâinata mensup olmak ise insanın kendisini bütün varlığın içinde görmesidir. Evrensel insan, "Bütün insanlar benim kardeşimdir." diyebilir. Kâinata mensup olduğunu hisseden insan ise, "Ben yalnızca insanlığın değil, bütün varlık düzeninin bir parçasıyım." der. Bu iki düşünce birbirine zıt değildir. Aksine biri diğerini daha da genişletebilir.

İnsan Kendisine Bakışını Nasıl Değiştirir?

İnsan çoğu zaman dünyayı kendi çevresinde düşünür: "Ben buradayım, dünya da benim çevremde." Kâinata mensup olma bilinci ise farklı bir bakış getirir: "Ben kâinatın merkezi değilim. Ben, milyarlarca yıldır devam eden büyük bir oluşun içindeki küçük ama bilinç sahibi bir varlığım." Bu düşünce insanı küçültmez. Tam tersine, insana yeni bir sorumluluk kazandırır. Çünkü insan kendisini yalnızca adı, mesleği, ailesi, ülkesi ve yaşadığı birkaç on yıl ile tanımlamamaya başlar.

Bir ağaca baktığında yalnızca bir ağaç görmez. Onun da aynı Dünya'nın parçası olduğunu düşünür. Bir yıldızın ışığına baktığında ise kendisinin de aynı kâinatın maddesinden meydana geldiğini hatırlar. Kur'an şöyle sorar: "Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde nice deliller vardır. Görmüyor musunuz?" (Zâriyât, 51/20-21) İnsan hem dış dünyaya hem de kendi içine bakarak varoluş üzerine düşünebilir.

"Kâinat Benim Aracılığımla Kendisine Bakıyor"

Bilimsel açıdan baktığımızda bedenimizdeki karbon, oksijen, demir ve diğer elementlerin kökeni, Dünya'nın ve yıldızların uzun tarihine kadar uzanır. Bu nedenle insanın kâinata bakışı ilginç bir noktaya ulaşır: "Ben kâinata bakıyorum." Ama bunu daha farklı bir şekilde de söyleyebiliriz: "Kâinat, benim aracılığımla kendisine bakıyor." Çünkü kâinatın içinden çıkan bilinçli bir varlık olarak insan, yıldızları, Dünya'yı, yaşamı ve kendi varlığını sorgulayabiliyor. Bu, insanın kâinatın merkezi olduğu anlamına gelmez. Tam tersine, kâinatın içinde olduğumuzu fark etmek anlamına gelir.

Yalnızlık ve Aidiyet

İnsan kendisini yalnızca doğmuş, yaşamış ve ölecek bir birey olarak gördüğünde hayatını çok küçük bir zaman dilimi içinde değerlendirir. Oysa kâinata mensup olma düşüncesi, insanın kendisini milyarlarca yıllık büyük bir hikâyenin parçası olarak görmesini sağlar. Bizden önce yıldızlar vardı. Dünya vardı. Sayısız canlı yaşadı. Bizden sonra da Dünya'da ve kâinatta farklı süreçler devam edecek. Bu düşünce insana aynı anda iki duygu verebilir: Küçüklük ve aidiyet. Küçüğüz; çünkü kâinatın büyüklüğü karşısında hayatımız çok kısa. Aidiz; çünkü bu büyük hikâyenin dışında değil, tam içindeyiz.

"Ben"den "Biz"e, "Biz"den Kâinata

Belki de insanın düşünce yolculuğunu üç kelimeyle anlatabiliriz: Ben, Biz, Kâinat. Önce kendimizi düşünürüz. Sonra ailemizi, toplumumuzu ve bütün insanlığı düşünmeye başlarız. Daha sonra kendimizi insanlığın da içinde bulunduğu büyük varlık bütününün bir parçası olarak görürüz. Bu bakış beraberinde sorumluluk getirir.

Çünkü kendimizi kâinattan ayrı görmüyorsak insana, hayvana, bitkiye ve doğaya zarar vermemeye daha fazla dikkat etmemiz gerekir.

En Basit Hâliyle

EVRENSEL OLMAK: Bütün insanlığı düşünmek ve ortak insanlık değerlerini önemsemektir. KÂİNATA MENSUP OLMAK: Kendimizi insanlıktan da büyük bir varlık bütününün parçası olarak görmektir. Kısacası: Evrensel olmak, insanı insana bağlar. Kâinata mensup olmak ise insanı varoluşun bütünüyle ilişkilendirir. Biri daha çok ahlâk ve düşünce ufkunu, diğeri ise varlık ve aidiyet anlayışını genişletir.

Son Söz

Belki de insanın olgunlaşması, "ben"den "biz"e ve "biz"den kâinata doğru ilerleyen bir farkındalık yolculuğudur. İnsan önce kendisini tanır. Sonra başkalarını anlamayı öğrenir. Daha sonra kendisinin büyük bir bütünün parçası olduğunu fark eder. İşte o zaman şu düşünce ortaya çıkabilir: "Ben kâinattan kopmuş bir varlık değilim. Ben, onun içinde ortaya çıkmış, bir süre bilinç kazanmış ve hayatın büyük hikâyesine katılmış bir varlığım." Bu bakış, insana hem tevazu hem de sorumluluk kazandırır.

Çünkü kâinata mensup olmak, kâinatın sahibi olmak değildir. Aksine, her şeyin sahibi olduğumuzu düşünmekten vazgeçip kendimizin de bu büyük varlığın bir parçası olduğunu anlamaktır. İnsan kendisini kâinatın efendisi olarak gördüğünde sınırlarını unutabilir. Kâinatın bir parçası olduğunu fark ettiğinde ise hem küçüklüğünü hem de değerini daha iyi anlayabilir. Belki gerçek olgunluk da tam burada başlar: Kendimizi merkeze koymadan, ait olduğumuz bütünü fark ederek yaşamak.